

SPOMENIK SARAJEVSKIM SPECIJALCIMA: KO SE USUĐUJE TOME REĆI NE

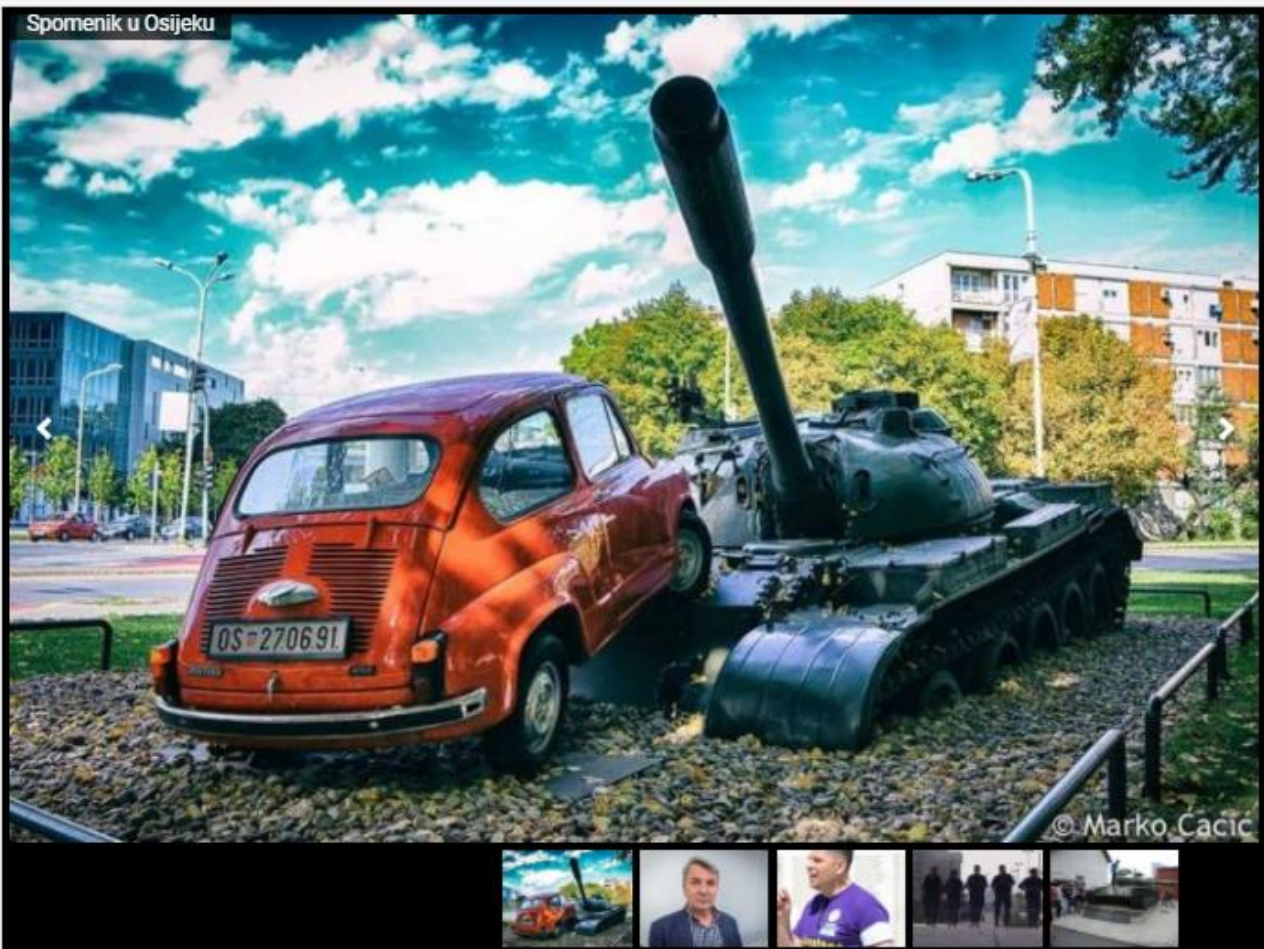
136 DRUŠTVO Nedim HASIĆ 📅 16.10.2017.

664

Neki će ovaj prijedlog za spomenik okarakterizirati kao "neprimjeren", "agresivan" ili "loš za djecu". Takvim ljudima možemo poručiti da napokon "izađu iz podruma" i shvate da se historija ponavlja onima koji je zaboravljaju, da fašizam neće nestati nekim magičnim štapićem, već će ostati tu gdje jeste ukoliko na realističan način ne pokažemo budućim generacijama s čime smo imali posla

U zemlji u kojoj vlada mir već 22 godine postoji nešto što se zove Mreža za izgradnju mira. Riječ je o asocijaciji koja okuplja, barem tako iz nje tvrde, 118 različitih organizacija, uglavnom NVO. Na čelu Mreže izvjesna je Azra Pita-Parente, prevoditeljica s francuskog jezika, čelnica jedne propale izdavačke kuće. Dakle, van dvije-tri centralne sarajevske ulice, potpuno nepoznata i nevažna. Priliku za izlazak iz duboke anonimnosti, ali i za još jedan upad u fondove inozemnih donatora, iz Mreže su ugledali u ljeto prošle godine, kada su prvi put reagirali zbog najave gradnje spomenika poginulim pripadnicima Odreda "Bosna", poznatijim kao "Vikićevi specijalci".

Pita-Parente i njeni saradnici napisali su pismo čelnicima sarajevske Općine Centar u kojem traže da se, umjesto tenka, u parku pored Druge gimnazije postavi neko drugačije obilježje. "Građani ove zemlje imaju dovoljno sjećanja na rat i na traumatična ratna iskustva, tako da bi jedan ovakav spomenik konstantno podsjećao na ratna dešavanja. Također, smatramo da vizualna poruka spomenika ne doprinosi konstruktivnoj edukaciji mladih ljudi, već naprotiv ih dodatno opterećuje. Važno je spomenuti da su iz Sarajeva u svijet i u najtežim momentima odlazile poruke mira i otvorenosti, a ratni simboli u miru su kontradiktorni ovim porukama", stoji u pismu graditelja mira.

Pismo, naravno, baš poput svakog drugog pisanog isključivo za adrese ambasada s unosnim grantovima, završava ovako: "Što želimo i što je potrebno za cijelu državu je sveobuhvatan napor usmjeren ka obnovi kvalitete društvenog i ekonomskog života u BiH, kao i ka dugoročnom povećanju sposobnosti cijelog bh. društva da se ophodi s različitostima i sukobima na konstruktivan i nenasilan način, te time stvoriti okvir za zajedničko, koordinirano djelovanje niza nevladinih organizacija, lokalne uprave i samouprave, poslovnog sektora, medija i državnih institucija. Naš cilj u radu je uticaj i konkretne inicijative vezane uz sljedeća područja javnih politika koje su prepoznate kao ključne za dugoročnu izgradnju mira u BiH: obrazovanje, sigurnost, regionalni razvoj, zaštita i promocija ljudskih i manjinskih prava, suočavanje s prošlošću i tranziciona pravda, rodna ravnopravnost, kultura javnog dijaloga i demokratije, jačanje kapaciteta civilnog društva za izgradnju istinskog mira, vraćanje povjerenja među BiH narodima, konstruktivnije djelovanje na vladajuće političke strukture u BiH, i unaprjeđenje suživota u BiH."

TOLERANCIJOM PROTIV RAZLIČITOSTI

Osim ovog pisma, napisano je još jedno koje nije objavljeno. Poslano je na njegovu privatnu adresu u kojem se skoro pa prijete Nebojši Šeriću Šobi, tražeći od njega da odustane ili izmijeni svoju ideju spomenika specijalcima, ili će bauštelci koji grade mir poduzeti neke druge korake. Godinu dana nakon što su protestirali u općini Centar tražeći da se umjesto tenka postavi neko drugo obilježje, isto su pismo iz Mreže poslali i ovih dana, s istim porukama i zahtjevima.

Pokrenuli su i peticiju kojom se traži zabrana postavljanja tenka jer oni, kako kažu, znaju šta je rat ("Vikićevi specijalci", eto, ne znaju) i protiv su "spomenika koji simbolišu retoriku rata". Zanimljivo. Oni su, nekako u vrijeme dok je iznad Višegrada podizan krst posvećen ruskim dobrovoljcima, bili u posjeti pčelarima u ovom gradu. Ne traže uklanjanje tog spomenika, ali jesu protiv tenka kod sarajevske škole. Samo da tenka ne bude, traže, između ostalog, Rafting klub "Eko" iz Bratunca, Udruženje nezaposlenih iz Teslića, pa "Eko osmijeh" s Glasinca, planinari i sportaši iz tog mjesta, zatim "Odisej" iz Bratunca, čak i dobojsko Udruženje "Tolerancijom protiv različitosti", redom udruge-članice Mreže za izgradnju mira.

Ono što u Mreži kriju jeste da je, prilikom pisanja saopćenja i pokretanja peticije, prekršena procedura djelovanja ove udruge. Naime, po pravilu, sva bi saopćenja trebala biti napisana nakon što se o njima slože sve članice udruge. Peticija je pokrenuta iako su za postavljanje tenka bili aktivisti udruge "Volonteri i prijatelji konjičke regije".

"Na Godišnjoj skupštini Mreže prije nekoliko mjeseci iznio sam ponovo naš stav koji je izazvao dosta polemike ostalih članica. Mislim da smo jedini u Mreži bili podrška bez zadržke našim herojima, specijalcima Odreda policije 'Bosna'. Korektno bi bilo da se u aktuelnoj kampanji koju vodi Mreža za promjenu izgleda spomenika naglasi naše izdvojeno mišljenje iz Konjica. Pored toga, bio sam pripadnik ARBiH, maloljetni dobrovoljac – kurir, a policijski inspektor FUP-a sam već oko 20 godina, tako da je i moja lična podrška izgradnji spomenika specijalcima 'Bosne' neupitna. Smatram da ovakva skulptura istinski predstavlja borbu Davida protiv Golijata i podsjeća na čuveni spomenik američkim marincima Iwo Jima", kaže za Stav Adis Muhibić, predsjednik konjičke udruge.

Muhibić kaže kako je još u martu reagirao kada je u pitanju inicijativa Mreže za uklanjanje tenka ispred škole. "Tridesetog marta ove godine smo mailom upoznati prvi put da je Mreža uputila prigovor na urbanističku saglasnost za izgradnju spomenika veteranima Odreda policije 'Bosna'. Kao predsjednik VIPK, odmah sam reagirao prema Mreži i uputio e-mail u kojem sam zamolio, između ostalog, da nam dostave cjeloviti dopis prigovora i eventualni odgovor nadležnih službi vezano za izgradnju spomen-obilježja veteranima Odreda policije 'Bosna'. Također, zatražili smo da, ukoliko se već nisu članice izjasnile i dale svoj pristanak, ubuduće dostavljaju radni materijal i raspoložive informacije o konkretnom događaju ili pojavi u BiH na koje reagiraju u ime Mreže svima nama na razmatranje i odluku", kaže Muhibić, zaključujući: "Goran Bubalo, koordinator Mreže, poslao nam je odgovor bez tražene dokumentacije koju je tek na insistiranje Aleksandra Žolje iz sekretarijata Mreže dostavio prema VIPK. Nakon toga smo u našem udruženju odlučili da podržimo postavljanje spomenika specijalcima."

MIŠLJENJE I KO GA IMA

"Znaš šta kažu za mišljenje i ko ga sve ima", kaže nam Muhamed Gafić na upit o peticiji pokrenutoj da se spriječi postavljanje tenka. Jedna rečenica, sasvim dovoljna. Puno rječitiji od njega bio je Mušan Kovač. Pokojni Vinko Šamarlić i Kovač bili su komandanti vodova specijalne jedinice u proljeće i ljeto 1992. godine, u najtežim danima historije Sarajeva i Bosne i Hercegovine. Kovač je ispalio prvu osu kojom je uništeno snajpersko gnijezdo u zgradi kod tadašnjeg Vrbanja mosta, u središtu Sarajeva, nakon što su ubijene Suada Dilberović i Olga Sučić. "Trebao je pucati drugi momak, no iskočio je i povrijedio zglob. Uzeo sam osu, Ivica Šutalo ju je napunio i ispalio sam je. Nakon toga, vidjeli smo tenk kako proviruje kraj zgrade u blizini mosta. Vratio se nakon što smo uništili gnijezdo, znali su šta njih čeka", sjeća se za Stav Kovač, koji je cijeli rat proveo u ovoj policijskoj jedinici. Specijalci su uništili tenkove drugog maja 1992. godine na Stupu, na rezervoaru iznad naselja Mojnilo. Jedan od tih uništenih tenkova danas brižno čuvaju, spremajući ga za spomenik. Niko ne želi reći gdje je. "Znat će se", kaže Kovač.

Danas je ljut kada čita o peticijama i izjavama ljudi koji se protive postavljanju tenka. "Srcem na čelik, to je poruka spomenika. On treba stajati tu, treba da podsjeti i da opominje svakog ko pomisli da ikada više napadne Sarajevo, da zna da ga čeka ista takva sudbina, sudbina tog tenka. To je simbol otpora građana Sarajeva, ne samo 'Vikićevih specijalaca', tenk je simbol i svih ostalih vojnih formacija koje su odbranile ovaj grad i državu", kaže Kovač. "Ne znam čemu otpor. Historija i istina se ne smiju skrivati. Naša je jedinica čista, nema mrlje, nema zločina iza nas. Niti smo imali ikakvih predrasuda. Djeca moraju znati historiju, moraju znati šta se desilo ovom gradu. Djeca moraju znati da je to opomena, da je tenk prijetnja njihovim životima. Od istine se ne smije bježati."

Kovač kaže kako su u udruženju veterana Odreda pažljivo razmotrili sva tri prijedloga i da su se odlučili za Šerićev tenk. No, tenk je samo središnji dio spomenika. Pored njega, tu su i siluete specijalaca i ploča s imenima svih poginulih pripadnika Odreda. "Mi tenkom ne ponižavamo nikoga, tenk je dio historije grada i BiH. Srce je stalo naspram ogromne mašinerije, naspram tenkova, topova, praga... Ljudi su se goloruki suprotstavili tom čeliku. Mi smo srcem pobijedili tenk. Ljudi moraju doći i vidjeti šta je napadalo Sarajevo i čime su se ljudi branili. Puške i jedna osa naspram tenka", kaže Kovač, tvrdeći da mu je potpuno nejasna inicijativa udruga okupljenih u Mrežu za izgradnju mira.

"Ne znam zašto to rade, osim ako nije po nečijem nalogu... Znaju li oni da je Sarajevu bilo spremno uništenje, da je trebala biti uništena televizija, Predsjedništvo, da je Sarajevo trebalo pasti za par dana? Je li se mi moramo stidjeti svoje historije? Znaju li oni da je tenkom s Vraca gađana baš ta škola za koju se, kao, danas brinu? Tenk će biti u parku. Baš zato što djeca iz te i svih drugih škola moraju znati šta je bilo ovdje, čime su se građani BiH suprotstavili agresiji. Nama je svima prijetilo uništenje, i o tome moramo pričati i učiti djecu. Sve je tu u tom spomeniku, sva simbolika otpora. I naše preživljavanje i stvaranje vojske i armije. Zapanjen sam tim njihovim saopćenjima. Šta to oni žele, da sakriju istinu?"

TENKOVI KAO SPOMENICI

Pripadnici Odreda "Bosna" odlučili su prije tri godine raspisati konkurs za idejno rješenje spomenika svojim saborcima. Živote za Bosnu i Hercegovinu položio je 81 specijalac, među njima i jedna djevojka. Od tri projekta koja su stigla na konkurs, izabrano je ono Nebojše Šerića Šobe, akademskog umjetnika koji posljednjih godina živi u New Yorku. Borca Armije RBiH. Šerić se odrekao honorara. Specijalci su našli donatore za izgradnju spomenika, gradnja neće biti finansirana iz budžeta. Time još jedan od nazovi razloga za pokretanje peticije postaje besmislen. "Putujući po svijetu, nailazio sam na bojišnice iz raznoraznih ratova, fotografirao ih, posmatrao spomenike koji su na sebi svojstven način obilježavali mjesta koja su presuđivala o granicama država, ideologija, kultura. I na svakom od njih našao sam uglavnom slične poruke namijenjene javnosti, namijenjene budućim generacijama koje ne bi trebale zaboraviti šta se tu desilo", kaže za Stav Nebojša Šerić.

Na desetine tenkova postavljeno je širom svijeta kako bi svjedočili o slavnim bitkama i historijskim događajima. Od Njemačke, Francuske, SAD, Rusije, Češke... skoro pa da ne postoji zemlja na svijetu koja nema tenk kao spomenik svojim herojima. Slično je i u susjedstvu. Tenkovi svjedoče i u Osijeku, Slavanskom Brodu, Vukovaru...

"Mi smo odlučili napraviti spomenik u čast građana žrtava agresije. Kada sam Gradskom vijeću obrazlagao ideju spomenika, kazao sam im da mali crveni fičo predstavlja građane Osijeka, a tenk je taj koji je Osječane gazio. Onako kako je spomenik postavljen, on zapravo pokazuje kako je narod pobijedio vojsku", kaže za Stav Miljenko Kolobarić, idejni tvorac spomenika "Fičo gazi tenka!" u Osijeku. Crveni fičo koji gazi tenk umjetnička je instalacija u ovom hrvatskom gradu i simbolično prikazuje pobjedu Hrvata nad JNA i srpskim agresorom.

"Ispočetka je postojao otpor toj ideji. Međutim, kada je spomenik postavljen, on je odmah postao jedan od najupečatljivijih i najprepoznatljivijih spomenika Domovinskog rata. Na njemu nema križeva, on je atrakcija i ko god dođe u Osijek fotografira se kraj tenka. Taj je spomenik simbolika, on poručuje da silu uvijek treba uništavati ma s koje strane dolazila." Kolobarić kaže kako je tenk postao omiljeno igralište djece koja se na njemu svakodnevno igraju. A te nevladine udruge koje su protiv spomenika u Sarajevu, one su plaćene da zajebavaju ovaj narod. Povijest je zapisana, oni mogu danas pričati šta hoće. Osijek zna šta se dešavalo u Sarajevu zato što smo mi isto prošli. Gađali su nam djecu, ubijali nas po školama, tramvajima i mi podržavamo inicijativu da se tim dečkima koji su odbranili Sarajevo podigne spomenik. Oni treba da odluče kakav spomenik žele, a ne nekakve udruge."

"Prilikom putovanja kroz Rusiju zaustavio sam se u mjestu Kursk, koje je bilo poprište najveće bitke u historiji svijeta, gdje su se sukobili nacistička Njemačka i Sovjetski Savez. Fronta se protezala nekih dvjesto kilometara, u bici je učestvovalo blizu tri miliona vojnika i trajala je jedanaest dana. Nakon te bitke, Njemačka više definitivno nije bila u stanju da organizuje operacije tih razmjera i ubrzo je izgubila rat. Najgore mjesto u bici za Kursku izbočinu bilo je na mjestu Prohorovka, gdje su se igrom slučaja direktno sukobile tenkovske divizije bez pješadije, gdje je svaki tenk imao vremena da ispali 2-3 granate prije nego što je bio pogođen. Bitka epskih razmjera je nakon rata morala biti dostojanstveno obilježena, i tu nije bilo mnogo dilema. Uglavnom svi spomenici koje sam vidio duž cijele linije fronta bili su ili uništeni njemački tenkovi ili jako dobro očuvani sovjetski, podignuti na pijedestale", kaže Nebojša Šerić Šoba.

"Naravno, nisu se samo u Rusiji dešavale tenkovske bitke koje su bile itekako značajne i odlučujuće. Jedna od njih desila se prilikom nacističkog pokušaja 1944. godine da ovladaju Belgijom i probiju se kroz Ardene do luke Antwerpen i tako presjeku savezničke snage popola. Pokušaj nije uspio zahvaljujući fanatičnoj odbrani okruženih američkih snaga, koje u tom momentu nisu imale na raspolaganju svu tehniku koja im je trebala da bi se ravnopravno suprotstavili tehnički nadmoćnijem neprijatelju. U belgijskom gradiću Bastogne uspjeli su da u uličnim borbama odbiju napade njemačkih tenkova i da dočekaju treću armiju generala Patona, koja je razbila preostale SS divizije i nakon toga prodrla u Njemačku. Zahvalni Belgijanci su nakon rata u centru grada postavili američki 'Sherman' tenk kao znak zahvalnosti žrtvama koje su američki vojnici podnijeli braneći grad i civile od pobješnjelih fašističkih ubica."

Šerić jednostavno pojašnjava zašto se odlučio baš za ovakav spomenik braniteljima Sarajeva i BiH.

"Kada su u pitanju spomenici borcima koji su poginuli kao vojnici / policajci u odbrani BiH od agresije, tu nema prevelike filozofije. Neprimjereno je iskorištavati takve prilike u svrhe umjetničke samopromocije, praviti spomenike u obliku cvijeća i raznoraznih biljaka, ljudi u neodređenim pozama i koječega apstraktnog. Ovdje je u pitanju iskazivanje poštovanja na način koji je razumljiv i općeprihvaćen i, što je najvažnije, edukativan", kaže nastavljajući: "Specijalci Odreda 'Bosna' su od aprila 1992. godine do potpisivanja Dejtonskog sporazuma prolili more krvi za Sarajevo i sve njegove stanovnike, bez obzira na naciju i religiozno opredjeljenje, svojim nesebičnom borbom su s jako ograničenim sredstvima uništavali neprijateljske tenkove na mnogim raskršćima. Bitke Davida protiv Golijata odvijale su se skoro svakodnevno, četnici su nakon gomile uništenog gvožđa shvatili da se ne mogu tek tako ušetati u Sarajevo i pobiti njegovo stanovništvo kao što su to učinili u Srebrenici i drugim stratištima širom Bosne i Hercegovine", kaže Šerić, zaključujući: "Neki će ovaj prijedlog za spomenik okarakterizirati kao "neprimjeren", "agresivan" ili "loš za djecu". Takvim ljudima možemo poručiti da napokon "izađu iz podruma" i shvate da se historija ponavlja onima koji je zaboravljaju, da fašizam neće nestati nekim magičnim štapićem, već će ostati tu gdje jeste ukoliko na realističan način ne pokažemo budućim generacijama s čime smo imali posla."

Tenk će biti postavljen u parku kraj Druge gimnazije bez obzira na peticije kojekakvih nevladinih udruga. Pisma, prijetnje i peticije neće spriječiti njegovu izgradnju. Može Mreža imati milion razloga zbog kojih je protiv postavljanja tenka. No, samo je jedan razlog bitan. I presudan. Ono što žele preživjeli pripadnici Odreda "Bosna". Ono što su "vojnici sreće" učinili za Sarajevo i ovu zemlju malo je ko u njenoj historiji. Stoga se samo oni pitaju šta će biti spomenik njihovim poginulim saborcima i gdje će ga postaviti. Ako oni žele tenk, tenk će i biti. I to im niko neće zabraniti. Niti smije.